

В. Вернадський – це Г. Сковорода ХХ століття: якщо Г. Сковорода відкрив шлях до духовної свободи через «сродну працю», то В. Вернадський – до служіння суспільству через науку. Вони є символами української ідентичності, що поєднують серце і розум, духовність і науку.

Список використаних джерел:

1. Вернадський В. І. Українське питання і російська громадськість / пер. Н. Білоцерківець. *Вітчизна*. №6, 1988. С. 172–177.
2. Дедуш О. Явище «національна ідентичність» у координатах ноосферної концепції Володимира Вернадського. *Народна творчість та етнологія*. 3 (373), 2018. С. 79–84.
3. Ковалінський М. Григорій Сковорода (Життя і деякі думки українського філософа-спіритуаліста). Лондон : Накладом Української Видавничої Спілки, 1956. 35 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-33>

Чернишова Ю. О.,

*студентка факультету гуманітарних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ГЕНДЕР, ВЛАДА ТА НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНІ КОНСТРУКТИ

Сучасні соціогуманітарні науки активно досліджують питання гендеру, влади та насильства як ключових понять, що визначають структуру суспільних відносин. У межах постмодерної соціології та культурології вони розглядаються не як природні чи біологічні явища, а як **соціальні конструкти**, тобто результати історично сформованих уявлень, практик і дискурсів, які підтримують певний соціальний порядок.

1. Гендер як соціальний конструкт

Поняття гендеру в сучасному дискурсі набуло значення складної системи культурних очікувань і соціальних ролей. На відміну від біологічної статі, гендер не є природно зумовленим – він формується у процесі соціалізації, виховання та взаємодії людини з навколишнім середовищем. Як стверджує Джудіт Батлер, гендер – це «перформативна практика», тобто він створюється і відтворюється через

щоденні дії, мову та поведінку, що відповідають певним соціальним нормам [1, с. 42].

Батлер наголошує, що суспільство відтворює гендер через повторення «нормативних сценаріїв», які нав'язують людям певні способи самовираження. Наприклад, традиційні уявлення про «жіночість» чи «чоловічість» не відображають реальної сутності людини, а є результатом соціального тиску, який регулює, як люди мають виглядати, говорити чи діяти.

Таке розуміння гендеру дозволяє по-новому осмислити ідею рівності: проблема полягає не лише у боротьбі з дискримінацією, а й у необхідності змінити **самі соціальні механізми, що продукують нерівність**.

2. Влада як дискурсивна структура

Поняття влади у працях Мішеля Фуко виходить за межі класичного уявлення про неї як про централізовану силу. На його думку, влада – це **мережа відносин**, що пронизує усі рівні суспільства, формуючи норми, знання і практики [2, с. 88].

Влада діє не лише через примус, а й через **дискурс** – систему висловлювань, яка визначає, що вважається «нормальним», «моральним» або «прийнятним». У цьому сенсі мова стає інструментом контролю: через неї суспільство виробляє певну картину світу, у якій закріплюється нерівність між гендерами.

Наприклад, жінка традиційно описується у медіа та культурі як «емоційна», «турботлива», «слабка» – це не просто слова, а елементи владного дискурсу, який закріплює підлегле становище жінок. Таким чином, **влада не лише забороняє, а й створює реальність**, нав'язуючи певні норми поведінки та соціальні ролі.

Фуко вважав, що справжня мета критики полягає не у знищенні влади, а у **розкритті її механізмів**, щоб суспільство могло усвідомлено протидіяти формам домінації.

3. Насильство як прояв соціальної ієрархії

П'єр Бурдьє у праці «*La domination masculine*» (1998) вводить поняття **символічного насильства** – невидимого примусу, який діє через звички, мову, освіту, культуру [3, с. 115]. Це насильство не завжди має фізичний характер, але воно глибоко вкорінене у щоденних практиках.

Бурдьє підкреслює, що **соціальні структури привласнюють тіла**, нав'язуючи людям певні позиції у соціальній ієрархії. Коли дівчат навчають бути «скромними», а хлопців – «рішучими», це вже форма насильства, оскільки вона обмежує можливості розвитку особистості.

У цьому контексті гендерно зумовлене насильство (домашнє, економічне, сексуальне) є не лише особистою трагедією, а наслідком **системних механізмів влади**, які підтримують ієрархічну структуру суспільства.

Соціальні інституції (сім'я, школа, медіа) відтворюють ці моделі, часто неусвідомлено. Тому боротьба з насильством має починатися не лише з правових реформ, а й з **трансформації соціальних норм та освітніх підходів**.

4. Взаємозв'язок гендеру, влади та насильства

Узагальнюючи вищесказане, можна стверджувати, що гендер, влада і насильство є трьома взаємопов'язаними вимірами соціальної дійсності. Влада формує гендерні ролі через дискурси; гендерна нерівність стає підґрунтям для насильства; а насильство, своєю чергою, зміцнює владні структури.

Такі процеси не є природними – вони створені людьми і можуть бути змінені. Соціальні науки покликані не лише аналізувати ці механізми, а й пропонувати шляхи їх подолання: розвиток критичного мислення, освіта з питань рівності, культурна репрезентація різноманітності.

Висновки. Отже, гендер, влада і насильство – це не статичні поняття, а **динамічні соціальні конструкти**, що змінюються під впливом історичних, культурних і політичних чинників. Вони визначають, як людина сприймає себе та інших, які має права, ресурси і можливості.

Розуміння цих процесів відкриває шлях до формування більш справедливого суспільства, де рівність не обмежується формальними правами, а ґрунтується на визнанні людської гідності та свободи самовираження.

Список використаних джерел:

1. Butler, J. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, 1990.
2. Foucault, M. *La volonté de savoir*. Paris : Gallimard, 1976.
3. Bourdieu, P. *La domination masculine*. Paris: Seuil, 1998.
4. Connell, R. W. *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Stanford University Press, 1987.
5. hooks, bell. *Feminist Theory: From Margin to Center*. Boston : South End Press, 1984.